

MARTIN ŠRAJER / 2. 6. 2023

Třicet panen a Pythagoras

Hudební komedie ze školního prostředí *Třicet panen a Pythagoras* by podle copyrightu měla letos oslavit padesát let od svého uvedení. Po nájezdu na detail ovšem zjistíme, že film dokončený v roce 1973 mohli diváci spatřit poprvé teprve o čtyři roky později. Jeho distribuční premiéra proběhla 16. září 1977. Podle vzpomínek režiséra Pavla Hobla byl navíc promítán jen krátce, v cenzurované podobě a pouze v okrajových kinech, mimo centrum Prahy. Čím si navenek apolitický snímek s písničkami populárního textaře Jiřího Štaidla vysloužil status trezorového díla?

Byl snad důvodem Štaidlův podpis pod manifestem pražského jara Dva tisíce slov? Nebo jeho autorství Gottovy písně Hej, páni konšelé?, která se údajně nelíbila Gustavu Husákovi? Zřejmě ne, Štaidl nepatřil mezi zakázané tvůrce. Vadilo snad vedení normalizované kinematografie obsazení Jiřího Menzela do hlavní role zpívajícího matikáře? Spíš ne. Oscarový režisér v té době sice ještě nemohl natáčet, rehabilitoval se o rok později agitkou *Kdo hledá zlaté dno* (1974), ale jeho přátelé mu už pár let přihrávali party ve svých filmech. Víc vadila Vlasta Chramostová v epizodní roli matky jedné z dívek. Její krátká scéna však byla přetočena s Milenou Asmanovou a ve filmu zůstal pouze hlas Chramostové.

Zdánlivě bezproblémová je při letmém pohledu také dřívější filmografie Pavla Hobla. Po absolvování FAMU nastoupil do Studia dokumentárních filmů, kde až do roku 1962 natáčel oceňované stříhové a esejistické dokumenty. Věnoval se také reklamní a animované tvorbě (např. *Být či nebýt* [1964] nebo *Nedokončený příběh* [1966]). Velkou pozornost budily jeho experimentálně pojaté televizní inscenace jako *Antigona* podle opery Iši Krejčího. Adaptace využívající ve velkém vizuálních efektů a kombinování různých médií získala Zlatou Nymfu na Mezinárodním televizním festivalu Monte Carlo.

[1]

V hrané tvorbě debutoval Hobl příznivě přijatým dětským filmem *Máte doma Iva?* (1963), za který si z Mezinárodního filmového festivalu pro děti a mládež v Benátkách odvezl hned čtyři ceny. V šedesátých letech natočil ještě dva celovečerní hrané filmy, společensko-kritickou grotesku *Za pět minut sedm* (1964) a atmosférické sci-fi z pražského podsvětí *Ztracená tvář* (1965). První zmíněný titul byl kvůli ironickému vylíčení vojenských autorit označen za ideově pomýlený a nasazen jen do omezené distribuce, vážnější tvůrčí postih typu víceleté nemožnosti tvořit ale nenásledoval.

Hobl vždy inklinoval k žánrové tvorbě, potažmo originálnímu, byť kritiky ne vždy pozitivně přijatému míšení žánrů. Do otevřených ani metaforických reflexí dobové společnosti a politiky se nepouštěl. Jeho spřízněnost s čerstvými absolventy FAMU jako Menzel, Němec nebo Chytilová byla patrná především na rovině stylu. K nové vlně bývá pro jejich výraznou stylizovanost přiřazována také dvojice Hoblových filmů z období normalizace, groteskní povídkový triptych *Velká neznámá* (1970) a právě školní muzikál *Třicet panen a Pythagoras*.

Ještě před natočením *Třiceti panen* ale Hobl nakrátko odjel do Západního Německa. Po roce 1968 podle vlastních slov „napůl legálně“ žil v Mnichově a pracoval pro společnost Bavaria.[2] Natočil tam například revuální středometrážní grotesku *Šest uprchlíků* (1970), která na televizním festivalu v Montreux získala Zlatou růži. Hobl si až do počátku sedmdesátých let různými fígly prodlužoval výjezdní doložku. Nakonec se ale i kvůli rodině rozhodl vrátit do Československa. Byly tedy jeho zaječí úmysly důvodem, proč doma dokončil pouze jeden celovečerní film? Možná.

Námět k *Třiceti pannám* napsal osvědčený Ota Hofman. Do podoby scénáře jej přepracoval Hobl spolu se čtyřmi scenáristy, mj. Zdeňkem Svěrákem, kterému *Třicet panen* zřejmě vděčí za inteligentní humor s množstvím slovních hříček.[3] Jiří Menzel byl obsazen do role snaživého učitele matematiky, který se třicítku gymnazistek z druhého ročníku (mj. Lenka Filipová, Dagmar Patrasová nebo Jaroslava Schallerová) snaží naučit Pythagorovu větu. Klasické výukové postupy nezabírají, a proto přichází s moderní metodou (anebo si to dívky alespoň představují) – složité matematické poučky začne zhudebňovat.[4]

Odlehčený film s množstvím promyšlených slovních i obrazových vtipů si pohrává s motivy z prvorepublikových „študáckých komedií“ (zejména *Kantor ideál* [1932]). Lze

v něm ale rozpoznat i náznak společenské kritiky. V prvním plánu reflektuje „jen“ lhostejnost a znuděnost dospívající mládeže. Možná se ale do zachyceného úniku od závažných témat k neškodným popovým písničkám, které realitu překrývají a činí snesitelnější, nevědomky propsala i pomyslná dohoda mezi komunistickou stranou a občany, kteří za normalizace dostali chléb a hry pod příslibem, že se nebudou starat o politiku.

Ani otevřenost podobně ožehavému výkladu ale zřejmě nebyla tím hlavním důvodem, proč film tak dlouho čekal na svou premiéru. Nejpravděpodobnější je vysvětlení samotného Hobla. Podle něj odklad způsobila rivalita mezi vedoucím oddělení kultury ÚV KSČ Miroslavem Müllerem a ředitelem Krátkého filmu Kamilem Pixou. Pod Pixovu pravomoc totiž spadalo, a to právě až do roku 1977, i studio v Gottwaldově, kde vzniklo *Třicet panen*. Znechucený Müller měl film naznačující lásku mezi učitelem a studentkou označit za „antisocialistickou pornografii“.^[5] Jiné věrohodné vysvětlení nabídnul zástupce vedoucího výroby Vojtěch Kunčík. Podle něj film narazil na odpor ministerstva školství.^[6]

Ať byl film nabízející jeden z posledních závanů formální hravosti šedesátých let za normalizace odsouzen k zapomenutí z jakéhokoli z výše nabídnutých důvodů, dodneška není snadné jej vidět. Před lety vyšel pouze na VHS, v televizi se objevuje zřídka, na VoD platformách jej budete hledat marně. Na patřičné docenění tak stále čeká. Stejně jako celá, neméně nápaditá filmografie Pavla Hobla.

Třicet panen a Pythagoras (Československo 1973), režie: Pavel Hobl, scénář: Pavel Hobl, Radim Cvrček, Milan Šimek, Miloš Noll, Zdeněk Svěrák, kamera: Jiří Kolín, hudba: Angelo Michajlov, hrají: Jiří Menzel, Jaroslava Schallerová, Vlastimil Brodský, Marie Drahokoupilová, Lenka Filipová, Sylvie Nitrová, Dagmar Patrasová, Josef Somr, František Filipovský a další. Filmové studio Barrandov, 68 min.

Poznámky:

^[1] Multimediální charakter měly také Hoblovy polyekranové filmy, které od roku 1969 natáčel v tuzemsku i zahraničí. Spolupracoval také s Laternou Magikou.

[2] Jan Čulík, Rozhovor s Pavlem Hoblem. Jsem typický Michelangelo, který maluje Sixtinskou kapli. *Britské listy* (cit. 23. 5. 2023). Dostupné online <<http://www.blisty.cz/art/24273.html>>

[3] Stejně jako další známé osobnosti, Karel Gott nebo Václav Neckář, také Zdeněk Svěrák dostal ve filmu cameo. Hraje profesora mlčky sedícího ve sborovně.

[4] Štáidlovy texty zhudebnil český hudebník a hudební skladatel bulharského původu Angelo Michajlov, Menzela pak přezpíval Achill Michailidis z populární vokální skupiny Achill – Zachar – Bolek.

[5] Jan Čulík, c. d.

[6] Jaromír Blažejovský, Trezor a jeho děti. *Illuminace* 22, 2010, č. 3, s. 8–27.